

С. Ж. Пустовалов

МІЙ ДРУГ СЕРГІЙ ОЛЬГОВСЬКИЙ

Важко писати про людей, яких знаєш багато років і постійно з ними працюєш, спілкуєшся, бачиш їх. Повсякденні клопоти не дозволяють виділити відразу головне в щоденному спілкуванні. Знайти приклади поведінки, в найбільшому ступені притаманні людині, про яку збираєшся писати, важко. Так сталося й із моєю статтею про С. Я. Ольговського. Довелося добре попрацювати, щоб відібрати найяскравіші спогади. Виявилось, що я знаю Сергія з юності, бачив його, ще не знаючи хто він такий.

Вперше я зустрів Сергія Яковича Ольговського на початку 1970-х років у Києві на Подолі, де на Контрактовій площі по трасі будівництва «Київського метрополітену» велись розкопки. Добре збережений зруб будинку, паркан з дерев'яних дощок, глиняна піч, численні побутові речі. На приблизно десятиметровій глибині була відкрита давньоруська садиба. Працівники експедиції в гумових чоботах, стоячи в чорній рідкій багнюці, розчищали рештки будівель, виносячи глеккий ґрунт у відрах до будівельного піддону. Серед інших виділявся високий стрункий хлопець з кучерявою головою й великими сяючими очима. Він завзято орудував лопатою, допомагав іншим, очевидно жартував, посміхаючись колегам широкою білозубою посмішкою. Було видно, що йому подобається тут порсатися. Я розумів його стан. Як я йому подоброму заздрив. Мені те ж хотілося прийняти участь у цих рідкісних розкопках. Лише через три роки я, вже працюючи в Інституті археології України, дізнався, що цей гарний хлопець був мій тезка Сергій Ольговський.

Відкриття таких садиб було сенсацією. На той час подібні знахідки траплялися лише у Новгороді. Участь у розкопках на Подолі студента-історика Сергія Ольговського стало

© С. Ж. ПУСТОВАЛОВ, 2022

С. Я. Ольговський. на конференції у Глухові, 2013 р.

доленосною подією, що визначила його професійний вибір на все життя. Талановитого юнака помітили і в 1970-ті роки С. Я. Ольговський постійно працює в степових археологічних експедиціях. У Верхньотарасівській експедиції на Дніпропетровщині він знайомиться із курганными культурами доби бронзи та скіфськими поховальними пам'ятками. Його перша наукова публікація пов'язана саме з цими розкопками (Є. В. Черненко, С. Я. Ольговський, С. В. Полін, 1975 р.). Мені довелося працювати у Верхньотарасівській експедиції через рік після Сергія і я багато чув про нього від наших спільних колег.

Ми працювали з Сергієм у різних наукових відділах: він у відділі фізико-хімічних методів в археології, я — у відділі теорії та методики археології, але часто сиділи поруч на засіданнях ради молодих учених, слухали доповіді один одного на конференціях, зустрічалися в

архіві, фондах, бібліотеці тощо. Сергій завжди відзначався глибокими теоретичними знаннями, широтою думки, глибиною занурення у матеріал, відкритістю та граничною порядністю.

Певний час ми не бачились із Сергієм. Служба в лавах Радянської армії, навчання в аспірантурі в Москві — все це було дуже далеко від Києва. Проте через його колег із відділу я знав, що його науковим керівником став видатний учений, один із перших засновників лабораторії спектрального аналізу в СРСР д. і. н. С. М. Черних. На формування його світогляду та наукових інтересів вплинула співпраця з провідними археологами країни (Н. В. Риндіною, Б. О. Рибаківим, М. Я. Мерпертом, В. І. Гуляєвим, Г. А. Кошеленко, В. Д. Блаватським, О. І. Тереножкіним, В. А. Іллінською, Є. В. Черненко, Б. М. Мозолевським). На той час новим і перспективним напрямком у розвитку археології став спектральний аналіз стародавніх металевих речей. Сергій спеціалізується в цьому напрямку, стає фахівцем у металургії та металообробці сіфо-античного часу. Він стає першим фахівцем з спектрального аналізу археологічних речей в Україні.

У 1983 р. Сергій успішно захищає кандидатську дисертацію на тему «Кольорова металообробка античних міст Північно-Західного Причорномор'я», після чого працює науковим співробітником відділу фізико-хімічних методів в археології Інституту археології НАН України. Саме тоді ми з ним найчастіше зустрічалися на різних наукових заходах: семінарах, засіданнях, конференціях. У 1985 р. працювали в оргкомітеті V-го конгресу Міжнародної Унії слов'янської археології тощо.

У 1986 р. починається новий етап у творчій діяльності С. Я. Ольговського. Він переходить на роботу на кафедру історії Київського державного інституту культури (нині — Київський національний університет культури і мистецтв). Ясно пам'ятаю, як це відбувалося. Сергій збирав підписи на обхідний лист й підійшов до купи молоді, яка в обідню перерву палила в затінку Видубицьких каштанів. Хтось спитав його, куди він іде працювати. Сергій без зверхності, щиро відповів, що йде викладачем в інститут культури. Робота його цікавить і він радіє через це.

Із цього часу його творчий шлях буде пов'язаний з викладацькою працею. Проте Сергій не полишав й археологічної діяльності. Їздив в експедиції, виступав на конференціях, писав статті. Але саме в Інституті культури розкрилася нова грань його таланту. С. Я. Ольговський стає одним з найулюбленіших викладачів у студентів КНУКіМ. Він блискучий лектор. Неодноразово мені доводилося чути як його лекції закінчувалися під оплески. Він заслужено стає завідувачем кафедри музеєзнавства факультету культурології. Незважаючи на завантаженість на кафедрі, Сергій Якович часто бував в бібліотеці Інституту археології, працював над новими

статтями і монографіями. Зустрічаючись з ним в читальній залі, ми обговорювали археологічні новини, цікаві знахідки, ідеї тощо.

Наприкінці 1990-х рр. Сергій запропонував мені працювати на очолюваній ним кафедрі. Проте щось тоді не склалося і наша співпраця відклалася на кілька років. Лише у 2002 р. я став працювати на кафедрі музеєзнавства викладачем-сумісником. На той час в мене вже був восьмирічний досвід викладання в Києво-Могилянській академії. Проте курси, які мені довелося розробляти в КНУКіМ, вимагали зовсім інших підходів, значної праці в бібліотеці, нового глибокого осмислення матеріалу. Сергій щиро допомагав мені. Зокрема, він передав мені курс «Археологія України», залишивши собі лише «Етнографію». Це був щедрий подарунок. Далеко не кожний викладач може так подарувати колезі такий виграданий великий курс. Скільки на моїй пам'яті бувало навпаки: колегам не дарували курси, їх у них забирали собі. А Сергій міг подарувати! Талант є завжди щедрим. Це дорогого коштує. І так було неодноразово. Пам'ятаю, як він, отримавши договір на написання популярної книги з археології, намагався і мене долучити до цієї справи.

Його щедрість проявлялася ще в тому, що він, будучи завзятим мисливцем, часто пригощав співробітників кафедри стравами із своїх трофеїв. Чудово пам'ятаю, смачну качку, смажену кабанятину та козенятину особисто приготувану Сергієм. Він завжди був чудовим кухарем. Було видно, що йому дуже приємно, коли його страви їдять і хвалять.

Взагалі Сергій позбавлений дрібязковості, і в відносинах між людьми, і в дружбі і в грошах. Він дає волю ініціативі підлеглим, не обмежує їх, а тонко та делікатно спрямовує. Вже сім його учнів стали кандидатами наук. Сергій Якович — мудра людина не позбавлена почуття гумору. Пам'ятаю як він після народження онука з задоволенням казав, що тепер йому є з ким піти на рибалку та полювання.

Сергію Яковичу вдалося зберегти протягом свого життя принципи, які були в нього закладені в юності. Зробити це доводиться далеко не кожному. Так, життя штука складна і не всі витримують її випробування. Тим приємніше мені, що серед моїх найближчих друзів є Сергій Якович Ольговський, який вмів завзято працювати, добре відпочивати, з яким я можу піти в будь-яку розвідку.

ПУСТОВАЛОВ Сергій Жанович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри, Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна.

PUSTOVALOV Sergii, Doctor of Historical Sciences, Professor, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine.

ORCID: 0000-0003-3026-6224, e-mail: pustovalovsergej@eahoo.com.

З однокласниками біля школи № 2 м. Чернігів, весна 1969 р.

У вересні 1969 р. з однокласниками у Чернігові

У гостях в Ольвії у Краснознаменської експедиції, 1974 р.

У таборі Краснознаменської експедиції, 1974 р.

Служба в армії. Разом з Олександром Макогончуком, 1977 р.

На полігоні з командирами, лейтенантом В. Козіним та сержантом В. Нерсесяном, 1977 р.

На кургані біля села Облої, Краснознаменська експедиція, 1978 р.

Ольвія, експедиція «Гіпаніс», 1984 р.

Експедиція для місцевого населення біля поховання скіфського воїна, с. Бехтери, 1983 р.

Відпочинок членів експедиції «Гіпаніс» у Заячій Балці, 1984 р.

В гостях у Херсонської експедиції. Зліва направо: Н. Ареп'єва, А. Кубишев, С. Ольговський, Ю. Шилов, М. Ковальов, О. Калашнік, 1989 р.

Фото 14. Разом з другом Володимиром Зоценком, 28.07.2005